

C L A S I C I R O M Â N I

Mihai Eminescu

B A S M E

— în proză și în versuri —

CORINT
EDUCAȚIONAL

Redactare: Cornelia Gârmacea
Tehnoredactare computerizată: Mihaela Dumitru

Designul copertei: Andreea Apostol

Ilustrația copertei: Walter Riess

Textele sunt reproduse după Mihai Eminescu,
BASME ÎN PROZĂ, Editura Cartea Românească, serie nouă
nr. 35, București, 1939, și *OPERE COMPLETE*, Editura
Cugetarea–Georgescu Delafras, București, 1943.

Toate drepturile asupra acestei ediții
sunt rezervate Editurii CORINT EDUCAȚIONAL,
parte componentă a GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN: 978-606-8668-52-9

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
EMINESCU, MIHAI

Basme / Mihai Eminescu. - București: Corint
Educațional, 2015
ISBN 978-606-8668-52-9

821.135.1-93-34

Făt-Frumos

din Lacrimă

În vremea veche, pe când oamenii, cum sunt ei azi, nu erau decât în germenii viitorului, pe când Dumnezeu călca încă cu picioarele Sale sfinte pietroasele pustii ale pământului — în vremea veche trăia un împărat întunecat și gânditor ca miază-noaptea și avea o împărăteasă tânără și zâmbitoare ca miezul luminos al zilei.

Cincizeci de ani de când împăratul purta război c-un vecin al lui. Murise vecinul și lăsase de moștenire fiilor și nepoților ura și vrajba de sânge. Cincizeci de ani, și numai împăratul trăia singur, ca un leu îmbătrânit, slăbit de lupte și suferințe — împărat ce-n viața lui nu răsese niciodată, care nu zâmbea nici la cântecul nevinovat al copilului, nici la surâsul plin de amor al soției lui tinere, nici la poveștile bătrâne și glumețe ale ostașilor înălbiți în bătălie și nevoi. Se simțea slab, se simțea murind și n-avea cui să lase moștenirea urei lui. Trist se scula din patul

împărătesc, de lângă împărăteasa tânără — pat aurit, însă pustiu și nebinecuvântat —, trist mergea în război cu inima neîmblânzită — și împărăteasa, rămasă singură, plângea cu lacrimi de văduvie singurătatea ei. Părul ei galben ca aurul cel frumos cădea pe sânii ei albi și rotunzi — și din ochii ei albaștri și mari curgeau șiroaie de mărgăritare apoase pe o față mai albă ca argintul crinului. Lungi cearcăne vinete se trăgeau împrejurul ochilor, și vine albastre se trăgeau pe fața ei albă ca o marmură vie.

Sculată din patul ei, ea se aruncă pe treptele de piatră ale unei bolte în zid, în care veghea, deasupra unei candelă fumegânde, icoana îmbrăcată în argint a Maicei durerilor. Înduplecată de rugăciunile împărătesei îngenunchiate, pleoapele icoanei reci se umeziră și o lacrimă curse din ochiul cel negru al Mamei lui Dumnezeu. Împărăteasa se ridică în toată mărirea ei statură, atinse cu buza ei seacă lacrima cea rece și o supse în adâncul sufletului său. Din momentul acela ea purcese îngreunată.

Trecu o lună, trecură două, trecură nouă și împărăteasa făcu un fecior alb ca spuma laptelui, cu părul bălai ca razele lunii. Împăratul surâse, soarele surâse și el în înfocata lui împărăție, chiar stătu pe loc, încât trei zile n-a fost noapte, ci numai senin și veselie — vinul curgea din butii sparte și chiotele despicau bolta cerului.

Și-i puse mama numele: *Făt-Frumos din Lacrimă*.

Și crescă și se făcu mare ca brazii codrilor. Creștea într-o lună cât alții într-un an.

Când era destul de mare, puse să-i facă un buzdugan de fier, îl aruncă în sus de despică bolta cerului, îl prinse pe degetul cel mic și buzduganul se rupse în două. Atunci puse să-i facă altul mai greu — îl aruncă în sus aproape de palatul de nori al lunii; căzând din nori nu se rupse de degetul voinicului.

Atunci Făt-Frumos își luă ziua bună de la părinți, ca să se ducă să se bată el singur cu oștile împăratului ce-l dușmănea pe tată-său. Puse pe trupul său haine de păstor, cămașă de borangic, țesută în lacrimile mamei sale, mândră pălărie cu flori, cu cordele și cu mărgelile rupte de la gâturile fetelor de împărați, își puse în brâul verde un fluier de doine și altul de hore și, când era soarele de două sulite pe cer, a plecat în lumea largă și-n toiul* lui de voinic.

Pe drum horea și doinea, iar buzduganul și-l arunca să spintece norii de cădea departe tot cale de o zi. Văile și munții se uimeau auzindu-i cânticele, apele își ridicau valurile mai sus ca să-l asculte, izvoarele își tulburau adâncul, ca să-și azvârle afară undele lor, pentru ca fiecare din unde să-l audă, fiecare din ele să poată cânta ca dânsul când vor șopti văilor și florilor.

Râurile se ciorăiau** mai jos de brăiele melancolicelor stânce, învățau de la păstorul împărat doina iubirilor, iar vulturii, ce stau amuțiți pe creștetele seci și sure ale stâncelor înalte, învățau de la el țipătul cel plâns al jalei.

Stăteau toate uimite pe când trecea păstorașul împărat, doinind și horind; ochii cei negri ai fetelor se umpleau de lacrimi de dor, și-n piepturile păstorilor tineri, răzemați c-un cot de-o stâncă și c-o mână pe bătă, încolțea un dor mai adânc, mai întunecos, mai mare — dorul voiniciei!

Toate stăteau în loc, numai Făt-Frumos mergea mereu, urmărind cu cântecul dorul inimei lui și cu ochii buzduganul ce sclipea prin nori și prin aer ca un vultur de oțel, ca o stea năzdrăvană.

Când era-nspre sara zilei a treia, buzduganul căzând izbi de o poartă de aramă și făcu un vuiet puternic și lung. Poarta era sfărâmată și voinicul intră. Luna răsărise dintre munți și se

* Luptă; aici, soartă (Notele de subsol aparțin editorului.)

** Susurau.

oglindea într-un lac mare și limpede, ca seninul cerului. În fundul lui, se vedea, sclipind de limpede ce era, un nisip de aur, iar în mijlocul lui pe o insulă de smarald, înconjurat de un crâng de arbori verzi și stufoși, se ridica un mândru palat de o marmură ca laptele, lucie și albă — atât de lucie încât în ziduri răsfrângea ca într-o oglindă de argint: dumbravă și luncă, lac și țărături. O luntre aurită veghea pe undele limpezi ale lacului lângă poartă; și-n aerul cel curat al serii tremurau din palat cântece mândre și senine. Făt-Frumos se sui în luntre și, vâslind, ajunsese până la scările de marmură ale palatului. Pătruns acolo, el văzu în boltele scărilor candelabre cu sute de brațe, și în fiecare braț ardea câte o stea de foc. Pătrunse în sală. Sala era înaltă, susținută de stâlpi și de arcuri, toate în aur, iar în mijlocul ei stătea o mândră masă, acoperită cu alb, talgerele toate săpate din câte un singur mărgăritar mare — iar boierii ce ședea la masă în haine aurite, pe scaune de catifea roșie, erau frumoși ca zilele tinereții și voioși ca horele. Dar mai ales unul din ei, cu fruntea într-un cerc de aur, bătut cu diamante și cu hainele strălucite, era frumos ca luna unei nopți de vară. Dar mai mândru era Făt-Frumos.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos! zise împăratul; am auzit de tine, dar de văzut nu te-am văzut.

— Bine te-am găsit, împărate, deși mă tem că nu te-oi lăsa cu bine, pentru că am venit să ne luptăm greu, că destul ai viclenit asupra tatălui meu.

— Ba n-am viclenit asupra tatălui tău, ci totdeauna m-am luptat în luptă dreaptă. Dar cu tine nu m-oi bate. Ci mai bine voi spune lăutarilor să zică și cuparilor să umple cupele cu vin și-om lega frație de cruce pe cât om fi și-om trăi.

Și se sărutară feciorii de împărați în urările boierilor, și băură și se sfătuiră.

Zise împăratul lui Făt-Frumos:

— De cine în lume te temi tu mai mult?

— De nimeni în lumea asta, afară de Dumnezeu. Dar tu?

— Eu de nimeni, afară numai de Dumnezeu și de mama pădurilor. O babă bătrână și urâtă, care umblă prin împărăția mea de mână cu furtuna. Pe unde trece ea, fața pământului se usucă, satele se risipesc, târgurile cad năruite. Mers-am eu asupra ei cu bătaie, dar n-am isprăvit nimica. Ca să nu-mi prăpădească toată împărăția, am fost silit să stau la învoială cu ea și să-i dau ca bir tot al zecelea din copiii supușilor mei. Și azi vine ca să-și ia birul.

Când sună de miază-noapte, fețele mesenilor se posomorâra, căci pe miază-noapte călare cu aripi vântoase, cu fața zbârcită ca o stâncă puhavă și scobită de pâraie, c-o pădure în loc de păr, urla prin aerul cernit mama pădurilor cea nebună. Ochii ei: un hău căscat; dinții ei: șiruri de pietre de mori.

Cum venea vuind, Făt-Frumos o apucă de mijloc și o trânti cu toată puterea într-o piuă mare de piatră; peste piuă prăvăli o bucată de stâncă, pe care o legă din toate părțile cu șapte lanțuri de fier. Înăuntru baba șuiera și se smulgea ca vântul închis — dar nu-i folosea nimic.

Veni iar la ospăț, când prin bolțile ferestrelor, la lumina lunii, văzură două dealuri lungi de apă. Ce era? Mama pădurilor, neputând să iasă, trecea peste apă cu piuă cu tot și-i brăzda fața în două dealuri. Și fugea mereu, o stâncă de piatră îndrăcită, rupându-și cale prin păduri, brăzdând pământul cu dâră lungă, până ce se făcu nevăzută în depărtarea nopții.

Făt-Frumos ospătă ce ospătă, apoi, luându-și buzduganul de-a umăr, merse mereu pe dâra de piuă, până ce ajunse lângă o casă frumoasă, albă, care sticlea la lumina lunii în mijlocul unei grădini de flori. Florile erau în straturi verzi și luminau albastre, roșie-închise și albe, iar printre ele roiau fluturi ușori, ca sclipitoare stele de aur. Miros, lumină și un cântec nesfârșit, încet, dulce, ieșind din roirea fluturilor și a albinelor, îmbătau grădina și casa. Lângă prispă stăteau două butii cu apă — iar pe

prispă torcea o față frumoasă. Haina ei albă și lungă părea un nor de raze și umbre, iar părul ei de aur era împletit în cozi lăsate pe spate, pe când o cunună de mărgăritărele era așezată pe fruntea ei netedă. Luminată de razele lunii, ea părea muiată într-un aer de aur. Degetele ei, ca din ceară albă, torceau dintr-o furcă de aur și dintr-un fuior de o lână ca argintul, torceau un fir de mătăsă albă, subțire, strălucită, ce semăna mai mult a o vie rază de lună ce cutriera aerul, decât a fir de tort.

La zgomotul ușor al pașilor lui Făt-Frumos, fata își ridică ochii albaștri ca undele lacului.

— Bine-ai venit, Făt-Frumos, zise ea cu ochii limpezi și pe jumătate închiși, cât e de mult de când te-am visat. Pe când degetele mele torceau un fir, gândurile mele torceau un vis, un vis frumos, în cari eu mă iubeam cu tine; Făt-Frumos, din fuior de argint torceam și eram să-ți Țes o haină urzită în descântece, bătută în fericire; s-o porți... să te iubești cu mine. Din tortul meu Ți-aș face o haină, din zilele mele o viață plină de desmierdări.

Astfel, cum privea umilită la el, fusul îi scăpă din mână, și furca căzu alături cu ea. Ea se sculă și, ca rușinată de cele ce zisese, mâinele ei spânzurau în jos ca la un copil vinovat și ochii ei cei mari se plecară. El se apropie de ea, c-o mână îi cuprinse mijlocul, iar cu cealaltă îi desmierdă încet fruntea și părul, și-i șopti:

— Ce frumoasă ești tu, ce dragă-mi ești! A cui ești tu, fata mea?

— A mamei pădurilor, răspunse ea suspinând, mă vei iubi tu, acum, când știi a cui sunt?

Ea încunjură cu amândouă brațele ei goale grumazul lui și se uită lung la el, în ochii lui.

— Ce-mi pasă a cui ești? zise el. Destul că te iubesc.

— Dacă mă iubești, să fugim atuncea, zise ea lipindu-se mai tare de pieptul lui, dacă te-ar găsi mama, te-ar omorî, și dac-ai muri tu, eu aș înnebuni, ori aș muri și eu.

— N-aibi frică, zise el zâmbind și desfăcându-se din brațele ei. Unde-i mumă-ta?

— De când ai venit, se zbuciumă în piua în care ai încuiat-o tu și roade cu colții la lanțurile ce-o închid.

— Ce-mi pasă! zise el repezindu-se să vadă unde-i.

— Făt-Frumos, zise fata, și două lacrimi mari străluciră în ochii ei, nu te duce încă. Să te învăț eu ce să faci ca să învingi tu pe mama. Vezi tu butiile astea două? Una-i cu apă, alta cu putere. Să le mutăm una în locul alteia. Mama, când se luptă cu vrăjmașii ei, strigă când obosește: „Stăi, să mai bem câte oleacă de apă!” Apoi ea bea putere, în vreme ce dușmanul ei numai apă. De aceea, noi să le mutăm din loc, ea nu va ști și va bea apă în vremea luptei cu tine.

Precum au zis, așa au și făcut.

El se repezi după casă.

— Ce faci, babă? strigă el.

Baba, de venin, se smulse o dată din piua în sus și rupse lanțurile, lungindu-se slabă și mare până la nori.

— A! bine că mi-ai venit, Făt-Frumos, zise ea făcându-se iar scurtă, iar acum hai la luptă; acu om vedea cine-i mai tare.

— Hai! zise Făt-Frumos.

Baba îl apucă de mijloc, se lungi răpezindu-se cu el până-n nori, apoi îl izbi de pământ și-l băgă în țărână până-n glezne.

Făt-Frumos o izbi pe ea și o băgă în pământ până-n genunchi.

— Stai, să mai bem apă, zise mama pădurilor ostenită.

Stătură și se răsuflară. Baba bău apă, Făt-Frumos bău putere, și un fel de foc nestins îi cutrieră cu flori de răcoare toți mușchii și toate vinele lui cele slăbite.

C-o putere îndoită, cu brațe de fier o smuci pe babă de mijloc și-o băgă în pământ până-n gât. Apoi o izbi cu buzduganul în cap și-i risipi creierii. Cerul încărungi de nouri, vântul începu a geme rece și a scutura casa cea mică în toate încheieturile

căpriorilor ei. Șerpi roșii rupeau trăsbind poala neagră a norilor, apele păreau că latră, numai tunetul cânta adânc, ca un prooroc al pierzării. Prin acel întunec des și nepătruns, Făt-Frumos vedea albind o umbră de argint, cu păr de aur despletit, rătăcind, cu mâinile ridicate și palidă. El se apropia de ea și o cuprinse în brațele lui. Ea căzu ca moartă de groază pe pieptul lui, și mâinile ei reci s-ascuseră-n sânul lui. Ca să se trezească, el îi sărută ochii. Norii se rupeau bucăți pe cer — luna, roșie ca focul, se ivea prin spărturile lor risipite —, iar pe sânul lui, Făt-Frumos vedea cum înfloreau două stele albastre, limpezi și uimite — ochii miresei lui. El o luă în brațe și începu să fugă cu ea prin furtună. Ea-și culcase capul în sânul lui și părea că adormise. Ajuns lângă grădina împăratului, el o puse în luntre ducând-o ca într-un leagăn peste lac, smulse iarbă, fân cu miros și flori din grădină și-i clădi un pat în care o așeză ca într-un cuib.

Soarele ieșind din răsărit privea la ei cu drag. Hainele ei umede de ploaie se lipiseră de membrele dulci și rotunde, fața ei de o paloare umedă ca ceara cea albă, mâinele mici și unite pe piept, părul despletit și răsfirat pe fân, ochii mari, închiși și adânciți în frunte, astfel ea era frumoasă, dar părea moartă. Pe acea frunte netedă și albă, Făt-Frumos presăra câteva flori albastre, apoi șezu alături cu ea și începu a doini încet. Cerul limpede — o mare, soarele — o față de foc; ierburile împropătate, mirosul cel umed al florilor învioșate o făceau să doarmă mult și lin, însoțită în calea visurilor ei de glasul cel plâns al fluierului. Când era soarele în amiazi, firea tăcea și Făt-Frumos asculta liniștita ei răsufare caldă și umedă. Încet se plecă la obrazul ei și-o sărută. Atunci ea deschise ochii încă plini de visuri, și, întinzându-se somnoroasă, zise încet și zâmbind:

— Tu aici ești?

— Ba nu sunt aici, nu vezi că nu sunt aici? — zise el mai lăcrămând de fericire.

Cum ședea el lângă dânsa, ea-și întinse un braț și-i cuprinse mijlocul.

— Hai, scoală, zise el desmierdând-o, e ziua-n amiaza mare.

Ea se sculă, își netezi părul de pe frunte și-l dete pe spate; el îi cuprinse mijlocul — ea îi încunjură grumazul — și astfel trecură printre straturile de flori și intrară în palatul de marmură al împăratului.

El o duse la împăratul și i-o arătă spuindu-i că-i mireasa lui. Împăratul zâmbi, apoi luă de mână pe Făt-Frumos, ca și când ar fi vrut să-i spuie ceva în taină, și-l trase la o fereastră mare pe care vedea lacul cel întins. Ci el nu-i spuse nimica, ci numai se uită uimit pe luciul lacului și ochii i se umplură de lacrimi.

O lebădă își înălțase aripele ca pe niște pânze de argint și cu capul cufundat în apă sfâșia fața senină a lacului.

— Plângi, împărate? zise Făt-Frumos. De ce?

— Făt-Frumos, răspunse împăratul, binele ce mi l-ai făcut mie nu ți-l pot plăti nici cu lumina ochilor, oricât de scumpă mi-ar fi, și cu toate astea vin să-ți cer și mai mult.

— Ce, împărate?

— Vezi tu lebăda cea îndrăgită de unde? Tânăr fiind, aș trebui să fiu îndrăgît de viață, și cu toate astea, de câte ori am vrut să-mi fac seamă. Iubesc o fată frumoasă cu ochii gânditori, dulci ca visele mării — fata Genarului, om mândru și sălbatec, ce-și petrece viața prin păduri bătrâne. O, cât e de aspru el, cât e de frumoasă fata lui! Orice încercare de-a o răpi a fost deșartă. Încearcă-te tu!

Ar fi stat Făt-Frumos locului, dar scumpă-i era frăția de cruce, ca oricărui voinic, mai scumpă decât mireasa.

— Împărate prea luminate, din câte noroace ai avut, unul a fost mai mare decât toate: acela că Făt-Frumos ți-i frate de cruce. Hai, că mă duc eu să răpesc pe fata Genarului.